The Classical Quarterly

<http://journals.cambridge.org/CAQ>

Additional services for *The Classical Quarterly*:

Email alerts: [Click here](#)

Subscriptions: [Click here](#)

Commercial reprints: [Click here](#)

Terms of use : [Click here](#)

Ad Senecae Dialogos.

A. J. Kronenberg

The Classical Quarterly / Volume 2 / Issue 01 / January 1908, pp 34 - 40

DOI: 10.1017/S0009838800025258, Published online: 11 February 2009

Link to this article: http://journals.cambridge.org/abstract_S0009838800025258

How to cite this article:

A. J. Kronenberg (1908). Ad Senecae Dialogos.. The Classical Quarterly, 2, pp 34-40

doi:10.1017/S0009838800025258

Request Permissions : [Click here](#)

AD SENECAE DIALOGOS.

Dial. I (De provid.) 3 14 p. 9 29 Hermes: 'inimicitiae potentium graues sunt: opponatur (Cato) simul Pompeio, Caesari, Crasso; graue est a deterioribus honore anteiri: Vatinio postponatur; graue est ciuilibus bellis interesse: toto terrarum orbe pro causa bona tam infeliciter quam pertinaciter militet; graue est manus sibi afferre: faciat'.

Omnibus malis, in quibus Fortunam expertus est Cato, *grauissimis* perfunctus est: qui non uni sed tribus simul potentissimis obiectus est, quem non deterior sed pessimus omnium honore anteit, cui maiores aliquanto partes in armis ciuilibus datae sunt quam ut interesset tantummodo. Vide nunc, quo minae Fortunae exeant:—'faciat'! Nonne quantocius, recordati qualem Catonis mortem descripserit Seneca (*Ep.* 24 8, 67 7 et 13, 70 19, 71 17, *Dial. IX* 16 4), restituemus '<bis> faciat'? Conferantur imprimis huius dialogi 2 11 et 12 p. 5 17: 'liquet mihi cum magno spectasse gaudio deos, dum ille uir—gladium sacro pectori infigit—. inde crediderim fuisse parum certum et efficax uulnus: non fuit diis immortalibus satis spectare Catonem semel; retenta ac reuocata uirtus est, ut in difficiliore parte se ostenderet; non enim tam magno animo mors initur quam repetitur'. *bis* propter antecedens *sibi* in *sibi* abiit ('manus sibi afferre sibi, faciat'), deinde omissum est.

Dial. III (De ira lib. I) 2 4 p. 49 1: '<' * * * tamquam aut curam nostram deserentibus aut auctoritatem contemnentibus. quid? gladiatoribus quare populus irascitur et tam inique, ut iniuriam putet, quod non libenter pereunt? contemni se iudicat et uultu, gestu, ardore a spectatore in aduersarium uertitur <'>. quicquid est tale, non est ira, sed quasi ira, eqs.

Ficto aduersario suum reddidi ('—'). In iis quae perierunt irae finitio fuit: 'iram esse cupiditatem ulciscendae iniuriae', cui finitioni tria obiciuntur: 'iram moueri interdum aut *non* accepta iniuria (horum prior pars aequae interiit), aut *nondum* (3 1), interdum uindictae cupiditate carere' (3 2).

Dial. III (De ira lib. I) 12 1 p. 59 1: 'Quid ergo?' inquit 'uir bonus non irascitur si caedi patrem suum uiderit, si rapi matrem?' Non irascetur, sed uindicabit, sed tuebitur. quid autem times, ne parum magnus illi stimulus etiam sine ira pietas sit? aut dic eodem modo: 'quid ergo? cum uideat se caeri patrem suum filiumue, uir bonus non flebit nec linquetur animo?' quae accidere feminis uidemus, quotiens illas leuis periculi suspicio perculit.

Pro 'secari' infelicitur 'necari' coniecerunt Wolters et editor. Hoc enim uult Seneca: ob caedem irasci aequae infirmitatis (§ 4) indicium esse atque flere ob factam medicinam (*Dial.* XII 2 2 p. 341 25: 'urere ac secare').

Dial. III (*De ira* lib. I) 16 5 p. 63 22: et cum ceruicem noxio imperabo praecidi et cum parricidas (—am *edd. ueteres*) insuam culleo et cum mittam in supplicium militare et cum Tarpeio proditorem hostemue publicum inponam, sine ira eo uultu animoque ero, quo serpentes et animalia uenenata percutio.

Lipsius, quamuis recte obiectum desiderans, tamen dum 'militarem' proponit, rem non absoluit, cum desideretur etiam culpae indicatio; itaque fortiore remedio utendum esse puto et scribendum 'latronem'. (*Dial.* VII 19 3 p. 217 4 'ad supplicium acti' = in crucem sublati).¹

Dial. III (*De ira* lib. I) 16 6 p. 64 4: nam si bono uiro ob mala facinora irasci conuenit, et ob secundas res malorum hominum inuidere conueniet. quid enim est indignius quam florere *improbos* quosdam et eos indulgentia fortunae abuti, quibus nulla potest satis mala inueniri fortuna?

W. Gemollio 'improbos' inserenti potius adstipularer, quam Gertzio aut 'eos' tollenti, aut 'quos damnes' corrigenti: in ipsis enim quae traduntur uerbis nihil esse uidetur quod suspicionem moueat; sed uerisimilius est ante 'florere' excidisse 'illorum' (per compendium, cf. Gertzii excurs. crit. pp. 412 *sqq.* in editione dialogorum, Hauniae 1886).

Dial. III (*De ira* lib. II) 5 3 p. 76 8:—et uoluptate multa perfruuntur plurimumque ab iratorum uultu absunt, per otium saeui.

Gertzii coniecturae 'per iocum' fauet *Ep.* p. 432 14 Hense: 'homo, sacra res homini, iam per lusum ac iocum occiditur'.

Dial. IV (*De ira* lib. II) 10 1 p. 80 3: Illud potius cogitabis, non esse irascendum erroribus. quid enim, si quis irascatur in tenebris parum uestigia certa ponentibus? quid, si quis surdis imperia non exaudientibus? quid, si pueris, quod neglecto dispectu officiorum ad lusus et ineptos aequalium iocos spectent? quid, si illis irasci uelis, *qui*, quod aegrotant senescunt, fatigantur?

In loco uarie temptato asyndeton trimembre 'aegrotant senescunt fatigantur' non est tollendum, cf. *Dial.* V 9 3 p. 118 17: 'debemus—cauere lassitudinem corporis: consumit enim quidquid in nobis mite placidumque est et acria concitat.—ob eandem causam iracundiores sunt ualetudine aut aetate fessi'. Quem locum respiciens et alterum qui legitur IV 19 4 p. 89 12: 'senes difficiles et queruli sunt, ut aegri et conualescentes et quorum aut

¹ V. cl. Postgate quem offendit inaequalis quodammodo atque sibi impar sententiarum enuntiatio—cur enim, rogat, cum in prioribus particulis unus tantum ob admissum facinus poenas capite pendat, in ultimo duos *proditorem—hostem* pendere uidemus?—pro-

ponit: 'et cum mittam in supplicium <proditorem rei> militaris et cum Tarpeio hostem publicum inponam', coll. *Liu.* ii 59: 'inuectus haud falso in proditorem exercitum militaris disciplinae' (mox sequitur supplicium).

lassitudine aut detractio sanguinis exhaustus est calor', ita suppleuerim: 'quid si <quer>ulis irasci uelis, quod aegrotant senescunt fatigantur?' 'quod' non sicuti in antecedentibus (irasci pueris quod—spectent) ad 'irasci' referendum est, quod uetat modus indicatiuus, sed ad 'querulis'; neque aliter fieri potest: quis enim sanus ob hoc solum homini irascatur quod aegrotet uel senescat uel fatigetur? Postquam 'querulis' in 'illis' deprauatum est, ortum est—neque causa latet—quod in *L* legitur: 'qui aegrotant—'.

Dial. IV (*De ira* lib. II) 27 2 p. 96 7: non enim nos causa mundo sumus hiemem aestatemque referendi: suas ista leges habent, quibus diuina exercentur.

Gertz, qui in Studiis suis criticis p. 93 'diuina' incluserat, in editione proposuit 'diuina <omnia>'; Madvig '<ui> diuina' supplens aut tautologiam induxit, si 'leges' et 'uis diuina' idem sunt, aut, si minus, tenebris omnia inuoluit. Nisi cum editore auctoris neglegentiam suspicari malis, uide ne satius sit scribere 'quibus deuincta exercentur'; cf. *Dial.* VI 18 1 p. 176 18: puta nascenti me tibi uenire in consilium: 'intraturus es urbem dis, hominibus communem, omnia complexam, certis legibus aeternisque deuinctam'¹, indefatigata caelestium officia uoluentem'.

Dial. IV (*De ira* lib. II) 36 6 p. 107 20: maximum enim illos malum cepit et omnia exsuperans uitia. alia paulatim intrant, repentina et uniuersa uis huius est.

Gertzii coniecturam 'illa' uel 'alia: illa' iure non recepit editor: 'alia' enim significat 'cetera', cf. quae subsequuntur 'omnes alios affectus', *Dial.* V 4 5 p. 112 28: 'alia animi mala' (opp.: iracundia), *de Ben.* III 11 3 p. 61 22: 'omnium parentium unum erat beneficium—; alia diuersa sunt'.

Dial. V (*De ira* lib. III) 4 4 p. 112 22: non uis ergo admoneam eos, qui iram <in> summa potentia exercent et argumentum uirium existumant et in magnis magnae fortunae bonis ponunt paratam ultionem, quam non sit potens, immo ne liber quidem dici possit irae suae captiuus? non uis admoneam, quo diligentior quisque sit et ipse se circumspiciat, alia animi mala ad pessimos quosque pertinere, iracundiam etiam eruditis hominibus et in alia sanis inrepere?

<in> ex *L* restituendum uidetur: nam re uera homines praepotentes (reges, tyrannos) indicasse Senecam tam e uerbis 'magnae fortunae' colligas quam uel praecipue ex exemplis quae et praepotentium et disertorum irae sequuntur c. 16 3, c. 17 1 sqq. (p. 126 7 sqq. et 24 sqq.): 'atqui plerique sic iram quasi insigne regium exercuerunt, sicut Darius—. at quanto Xerxes facilior! eqs'. 'Haec barbaris regibus feritas in ira fuit, quos nulla eruditio, nullus litterarum cultus inbuerat: dabo tibi ex Aristotelis sinu Alexandrum—'. De locutione 'iram exercere' cf. locum laudatum (p. 126 7) et V 8 3 p. 117 6: 'causas irascendi non

¹ Ne editoris annotatione 'deuincta Gertz et Madvig' in errorem inducatur, monendus est lector Madvigium probauisse quidem Gertzii coniecturam (Gertz. Studd. Critt. p. 113: 'omnia complexam, certis legibus aeternisque deuincta indefatigata c.o.u.'),

ipsum tamen (Aduu. Critt. II p. 356) sic uerba citauisse: '—omnia complexam, certis legibus... deuincta'; ut appareat illum, dum ad Gertzii interpolationem parum attendit, aliud probauisse, aliud prorsus ipsum uoluisse.

inuenit nec uitium suum exercet.' 'In potentia' = dum potentes sunt (cf. VII 22 1 p. 220 8: 'in diuitiis'). De toto cf. *de Clem.* I 1 3: 'In hac tanta facultate rerum non ira me ad iniqua supplicia compulit,—non ipsa ostentandae per terrores potentiae dira, sed frequens magnis imperiis gloria'.

Dial. V (*De ira* lib. III) 5 6 p. 114 1: nihil est simultatibus grauius: has ira conciliat; nihil est bello funestius; in hoc potentium ira prorumpit; ceterum etiam illa plebeia inerme et sine uiribus bellum est.

Bentleio 'sine uiris' scribenti de corruptela consentiendum est: quis enim simultatibus, quas tamquam grauissimas denotauerit, uires derogat? Sed requiritur quo designetur hoc tantum a bello distare simultates, quod funestae non sint, quam ob rem praestare uidetur 'sine uulneribus'.

Dial. V (*De ira* lib. III) 14 3 p. 123 27: controuersiam illi facere de gloria debuit et reuocare iactum eqs.

Lipsii coniecturam 'ictum' tantum non receperunt Gertz et Hermes ('rectius ut uidetur de sagitta'). Conferatur tamen *Verg. Georg.* ii 123: 'aera uincere summum Arboris haud ullae iactu potuere sagittae', qui locus quamquam diuersus est, cum illic de spatio transacto agatur, hic de mittentis certa manu (cf. *Sen. Herc. Oet.* 161: 'Parthus Cnossiacis certior ictibus'), tamen de uerbi ipsius legitimo usu dubitari non potest. Ceterum tota haec apostropha us. 23–33: 'dii illum male perdant — laudatum est quam missum' interlocutori danda esse uidetur: aliena est a mente Senecae, in hoc solum nitentis ut iram inhiberi et *debere* persuadeat, et *posse* demonstret exemplis.

Dial. V *De ira* lib. III 18 4 p. 128 13: (C. Caesar) adeo impatiens fuit differendae uoluptatis,—ut in xysto—quosdam ex illis (senatoribus et equitibus) cum matronis atque aliis senatoribus ad lucernam decollaret.

'cum' = 'coram' cf. *Ep.* 25 6 (p. 78 20 Hense): 'dum te efficis eum, cum quo peccare non audeas'.

Dial. V (*De ira* lib. III) 28 5 p. 138 11: quidam uero non tantum iustas causas standi contra nos, sed etiam honestas habent: alius patrem tuetur, alius fratrem, alius patriam, alius amicum; his tamen non ignoscimus id facientibus, quod nisi facerent improbaremus.

Suspectum uidetur 'patriam' (*A*, uulgo inepte 'patruum'), cum et minus apte inter officia, quae singulis hominibus praestantur, etiam patriae mentio fiat, neque qui patriam tuetur 'contra nos stet', neque ei quisquam (cuius cui) non ignoscat: nam de hoste aliquo suae patriae defensore cogitare nos uetant sequentia: 'at me hercules uir magnus ac iustus fortissimum quemque ex hostibus suis et pro libertate ac salute patriae pertinacissimum suspicit'. Itaque restituendum uidetur 'patruum', sed una littera adiecta: 'patrōnum'.

Dial. VI (ad Marc.) 7 1 p. 159 20: 'At enim naturale desiderium suorum est'. quis negat, quam diu modicum est? nam discessu, non solum amissione carissimorum necessarius morsus est eqs.

'ex' quod ante 'discessu' seruant codd. dett., ex 'et' ortum esse suspicor.

Dial. VI (ad Marc.) 16 1 p. 172 1: par illis (feminis), mihi crede, uigor, par ad honesta, libeat, facultas est.

'libera', quod pro 'libeat' in dett. traditur, si uera est lectio, pro asyndeto habendum est 'ad honesta libera', uidetur tamen ex 'libeat' esse quasi emendatum, quod quamquam negant uiri docti] sic nude poni posse pro 'si libeat' uel 'libeat modo' similibus, coniecturis non temptare praestat; cf. X 15 1 p. 302 2: 'per illos non stabit, quominus plurimum quantum, coeperis, haurias'.

Dial. VI 17 p. 174 10–18 p. 176 15: Huius capitis ordinem qui uiri docti praeunte Madvigio per ultimae partis transpositionem—quamquam alius aliter—restituisset sibi uisi sunt, non satis ut opinor ipsarum partium iustam successionem et quasi aequabilitatem attenderunt:

(a)

17 2: 'si quis *Syracusas petenti* diceret: "omnia incommoda—ante cognosce, deinde ita nauiga eqs."'

(b)

17 6: 'dicit *omnibus nobis* natura: "neminem decipio. tu si filios sustuleris, poteris habere formosos, et deformes poteris eqs."'

(a)

17 6: 'post hanc denuntiationem si quis dixisset intrare se *Syracusas* uelle, satisne iustam querellam de ullo nisi de se habere posset, qui non incidisset in illa, sed prudens sciensque uenisset?'

(b)

17 7: 'post has leges si liberos tollis, omni deos inuidia liberas, qui tibi nihil certi spoponderunt.'

Apparet nullo modo quae sub (b) notata sunt alio relegari posse quin pereat mutua relatio quae est inter (a) et (b), pereat manifesta conexio quae est inter uerba 'neminem decipio' et ea quae praecedunt 'qui non incidisset in illa sed prudens sciensque uenisset', pereat quoque duplex imaginis usus, qua primum filios generandi tollendi educandi aleam cum dubia peregrinatione comparans hanc parentium uitae partem tractat Seneca, tum ad totius uitae condicionem illustrandam pergit (18 1: 'Ad hanc imaginem agendum totius uitae introitum refer eqs.'). ut demonstret neque in uita liberorum amissiones neque ipsam uitam esse recusandam: nam ut in illis procreandis ipse consultus es a natura, uitae condiciones tibi proponenti, ita de ipsa uita tua consulti sunt parentes, 'qui cum condicionem uitae nossent, in hanc nos sustulerunt (18 fin.)'.

In errorem inducti non essent uiri docti, si ex more suo scripsisset Seneca (17 6) '*nunc* (= nunc autem) dicit nobis natura' (cf. VI 20 4 p. 182 8: 'at nunc', 20

6 p. 183 3: 'nunc', item IX 10 7, XII 5 2, 15 3 (=pp. 262 25, 344 3, 362 25), sed 'nunc' omittitur¹ etiam III (= *De ira* I) 16 4 p. 63 12: 'si intrassem ualetudinarium, non idem inperassem omnibus per diuersa aegrotantibus; (*interpunge* :) uaria in tot animis uitia uideo et ciuitati curandae adhibitus sum: pro cuiusque morbo medicina quaeratur.'

Dial. VI (*ad Marc.*) 23 5 p. 188 23: Fabianus ait—puerum Romae fuisse statura ingentis uiri † ante; sed hic cito decessit, et moriturum breui nemo *non* prudens dixit.

'ante' transponendum uidetur: 'et m. b. nemo prudens <*non ante*> dixit'.

Dial. IX (*De tranq. animi*) 11 6 p. 266 18: morbus est, captiuitas, ruina, ignis: nihil horum repentinum est; sciebam, in quam tumultuosum me contubernium natura clusisset. totiens in uicinia mea conclamatum est;—multos ex iis, quos forum, curia, sermo mecum contraxerat, nox abstulit et † iunctas sodalium manus copulatas interscidit.

'est' (post 'morbus') aut radicitus euellendum est,—de nominatiuis in enumeratione cf. ex. gr. *Ep.* 77 6 p. 271 10: 'cibus, somnus, libido, per hunc circulum curritur',—aut in 'exilium' corrigendum (uulgo 'enim' legitur, non 'est'), qua quamuis audaci coniectura id adsequemur ut 'nox' non tempus moriendi indicet—de morte enim iam satis superque in antecedentibus—sed quo in exilium abierint amici (*Ovid. Trist.* i 3): neque iam, quod editori, cui Schultessii coniectura 'abstulit; *tot lictor* s. manus' placebat, uidebatur, uocula illa 'tot' necessaria erit, ne apta quidem; nam quamuis multos ille exules uiderit ex eorum numero cum quibus laxiore alicuius commercii (fori, sermonis, similium) uinculo continebatur, ex artiore familiaritate sodalium si unum et alterum desiderauit, sat multi sunt.² Ceterum ultima uerba distinxerim 'et iunctas sodalium manus, copulatas, interscidit'. De asyndeti forma simul et gradatione cf. V 5 3 p. 113 19: 'accusanda est aput nos, damnanda'; 'iungi copularique' e *Cic. de Or.* I § 222 citauit Wesenberg.

Dial. X (*De breu. uitae*) 15 3 p. 302 8: solemus dicere non fuisse in nostra potestate, quos sortiremur parentes, forte hominibus datos: nobis uero ad nostrum arbitrium nasci licet. nobilissimorum ingeniorum familiae sunt: elige in quam adscisci uelis.

Nescio cur editor 'hominibus' pro 'nobis' scripserit: nolo suspicari ut esset cui opponeretur sequens 'nobis uero'; nam primum quidem non recte haec inter se

¹ I. Mueller *Kritische Studien* iii p. 24 '—nicht selten unterlässt es Seneca dem Verständnisse des Lesers durch Partikeln entgegen zu kommen, und besonders sind es die Adversativpartikeln, die er gerne erübrigt, auch wo sie nicht ersetzt werden durch einigermassen scharf hervortretende Antithesen.'

² *Ep.* 66 36 p. 207 5: 'morbum magnum, exilium' (quamquam propter sequens 'tormentis' (us. 13) non

spernenda uidetur Michaelis coniectura (*Mnem. N.S.* XVII p. 172) 'eculeum'), 82 14 p. 304 21: 'morti, exilio, malae ualetudini', 91 8 p. 384 21, quem locum sic lego: 'exilia, tormenta, morbi, bella, naufragia: <haec> meditare'; interpungendum est inter 'tormenta' et 'morbi', cf. 71 5 p. 229 22: 'et torqueri—et aegrotare—'; de nominatiuis cf. locum laudatum (*Ep.* p. 271 10).

opponuntur, et 'nobis uero licet' significat: 'sed non ita est; nobis licet—', cf. XII 10 10 p. 355 15 (de Apicio, ueneno uitam finienti, cum in sestertio centies egenum se putaret): 'sestertium centies aliquis extimuit et, quod alii uoto petunt, ueneno fugit! illi uero tam prauae mentis homini ultima potio saluberrima fuit: tunc uenena edebat bibebatque, cum immensis epulis non delectaretur tantum, sed gloriaretur', *de Ben.* I 14 2 p. 19 11: 'Nemo haec ita interpretetur, tamquam reducam liberalitatem—; illa uero (=immo), in quantum libeat, exeat', IV 2 3 p. 86 24: '—ordinis tantum existimas mutationem? Ista uero confusio est—' *Ep.* 98 6 p. 451 18: 'nec ideo praecipio tibi neglegentiam: tu uero (=immo) metuenda declina'.

Dial. XI (*Ad Polyb. de cons.*) 4 1 p. 315 11: nihil umquam ulli parcut (fata) nec remittunt; facilius enim nos inferis dolor iste adiciet quam illos nobis reducet.

Neque 'inferis' (pro 'illis') recta emendatio est, cum nemo inferos, sed carissimos tantum suos desideret, neque 'fletis' (Schultess) necessaria: qui sint 'illi' facile ex antecedentibus 'nihil ulli parcut' intellegitur et, ut in re tristi, humanius tecte significatur. Notandus etiam chiasmus 'nos illis—illos nobis'.

Dial. XI (*Ad Polyb.*) 14 3 p. 330 22 (Claudius loquens inducitur): 'uides omnes has imagines, quae impleuere Caesarum atrium? nulla non harum aliquo suorum incommodo insignis est; nemo non ex istis in ornamentum saeculorum refulgentibus uiris aut desiderio suorum tortus est aut a suis cum maximo animi cruciatu desideratus est. quid tibi referam Scipionem—?' (post alios nonnullos reuertitur ad suos p. 331 25:) 'sed contentus nostrae domus exemplis ero'.

Tam propter antecedens 'tortus est', quam quo melius digressio notetur, praestare uidetur: '—desideratus. et quid tibi r. Scipionem?'

Dial. XII (*Ad Heluiam de cons.*) 10 3 p. 353 23: ista (*sc.* epulas) si quis despicit, quid illi paupertas nocet? si quis concupiscit, illi paupertas etiam prodest: inuitus enim sanatur et, si remedia ne coactus quidem recipit, interim certe, dum non potest uelle, nolenti similis est.

Pro 'illa' Madvigium secutus 'uelle' scripsit Hermes, quod cum obscurius uisum esset Gertzio, is dederat 'dum non potest illa (*i.e.* remedia) *nolle, uolenti* similis est'. Sed, ni fallor, pura puta sunt omnia, dum 'illa' non ad remedia referas sed ad 'ista' (= epulas): de uerbo 'posse' cum obiecto cf. *Apulei Apol.* c. XVIII (p. 21 Helm): '(paupertas) delicias uentris et inguinum neque uult ullas neque potest' et c. XX (p. 23 H.): 'neminem nostrum pauperem esse qui superuacua nolit, possit (*Casaub.* pro 'poscit') necessaria.' Cf. quae adnotauimus ad *Ep.* 26 2 (*C.Q.* I p. 205).

A. J. KRONENBERG.

Rotterdam.